

життєдіяльності підприємства. Товаровиробники в умовах жорсткої конкурентної боротьби ставлять перед собою такі цілі: задоволення потреб, існуючих на ринку, отримання максимального прибутку і збільшення обсягів збуту, розширення частки внутрішнього і зовнішнього ринку, забезпечення необхідного рівня якості та ціни продукції, що виробляється, впровадження нових технологічних процесів і модернізація обладнання.

Виникнення і розвиток суспільства супроводжується формуванням явища конкуренції (від пізньолатинського *concurrentia* – стикатися, змагатися), яка є одним із постійно діючих чинників його прогресивного руху вперед.

Конкуренція змушує суб'єктів підприємницької діяльності не зупинятися на досягнутому, а постійно самовдосконалюватися, знижати витрати на виробництво, покращувати якість продукції (послуг), що пропонуються на ринку, підвищувати свою конкурентоспроможність.

Отже, конкуренція між відособленими товаровиробниками є суперництво (боротьба) між ними стосовно задоволення власних інтересів: вигідних умов виробництва та збуту товарів, одержання високих прибутків, домінування на певному ринку. Аналіз визначень конкуренції дозволяє зробити висновок, що всі вони враховують такі її якості, як динамічність, примусовість, єдність конкурентних і монополістичних засад, зв'язок з інноваційними процесами. Із цього випливає, що конкуренція – це сукупність об'єктивних відносин, перш за все, економічних, між господарюючими суб'єктами в умовах ринку, що носять динамічний характер постійного суперництва товаровиробників за прихильність споживачів на основі певних переваг своєї продукції (послуг).

Здатність (спроможність) підприємства вести суперництво у базовій галузі, на міжгалузовому та світових ринках отримала втілення в категорії «конкурентоспроможність».

Поняття конкурентоспроможності містить у собі великий комплекс економічних, правових та інших характеристик, що визначають положення підприємства на галузовому, регіональному або світовому ринку. Цей комплекс може включати характеристики товару, обумовлені сферою виробництва, а також фактори, що формують у цілому економічні умови виробництва і збуту продукції. Рівень конкурентоспроможності підприємства – дзеркало, в якому відображаються сукупні підсумки роботи практично всіх служб підприємства, а також стан зовнішнього довкілля.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

О. Ніконенко, аспірант

О. Слободенюк, к.біол.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

Процес розробки заходів щодо забезпечення продовольчої безпеки країни, удосконалення державного регулювання агропродовольчого ринку, підвищення доступності продовольства має набути стратегічного характеру у зв'язку із тим, що фізичний, економічний та соціальний доступ населення до

нього є однією із базових умов. Підвищення доступності продовольства для населення розглядається як важливе завдання, а його подальше забезпечення у довгостроковій перспективі передбачає необхідність організації систематичного моніторингу рівня доступності.

Отже, важливим чинником регулювання питань продовольчої безпеки є здійснення постійного аналізу щодо оцінювання стійкості системи продовольчого забезпечення до різного прояву деструктивних явищ та з метою розробки дієвих заходів щодо попередження кризових ситуацій у продовольчій сфері. Очевидно, що таким інструментом може бути комплексний моніторинг продовольчої безпеки, який дасть змогу відстежувати процес виробництва і розподілу продуктів харчування, контролювати та прогнозувати ефективність функціонування продовольчої системи.

Оцінка стану продовольчої безпеки передбачає формування оптимального переліку показників, в якому знаходили б відображення всі аспекти цього багатопланового поняття. Зазначимо, що дослідники розрізняють сім рівнів забезпечення продовольчої безпеки: глобальний, субрегіональний, міждержавний, державний, регіональний, груп населення і сімейний, кожен із яких спрямований на вирішення відповідних завдань на кожному із зазначених рівнів [1].

Порівнюючи вітчизняний та зарубіжний підходи до формування показників для оцінювання продовольчої безпеки можна дійти до висновку про те, що вони мають суттєві відмінності, а подібними є лише невелика її кількість. У зв'язку з цим поділяємо позицію науковців, які вважають, що доцільно формувати систему моніторингу продовольчої безпеки України відповідно до підходів ФАО не лише за напрямками визначення індексів, а й за набором показників [2]. Вважаємо, що це дозволить в однакових порівняльних показниках характеризувати стан продовольчої безпеки у державі та світі, контролювати адекватність міжнародних оцінок щодо України.

Окрім того, наявні певні розбіжності в методичному підході до їх визначення подібних показників, зокрема такого індикатора, як рівень споживання основних видів продуктів харчування. Так, існують розбіжності за даним показником, який наведено в статистичних збірниках «Витрати і ресурси домогосподарств України» і «Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України». Поясненням такого становища є відмінність в методичних підходах до визначення обсягів споживання. Так, показник споживання продуктів харчування, які відображені в статистичному збірнику «Витрати і ресурси домогосподарств України», розраховується на основі результатів опитування членів домогосподарств. Цей показник в статистичному збірнику «Баланси та споживання основних продуктів харчування» визначається балансовим методом.

Унаслідок цього спостерігається істотна розбіжність даних, розрахованих за різними методиками, що ставить під сумнів можливість об'єктивної оцінки відповідності сформованих раціонів харчування раціональним нормам, затвердженим Міністерством охорони здоров'я України. У результаті, не

можливо здійснити об'єктивну оцінку досягнення фактичними показниками рекомендованих норм харчування, що доводить про необхідність обґрунтування складових показників моніторингу продовольчої безпеки країни.

Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновок, що для об'єктивного оцінювання фактичного споживання населення країни продовольства та товарної пропозиції продовольчих ресурсів і прогнозування складових забезпечення продовольчої безпеки доцільно сформувати дієву систему моніторингу. Із цією метою необхідно здійснити такі дії:

- розробити методику моніторингу продовольчої безпеки та обґрунтувати складові інформаційної бази, які доцільно використовувати при проведенні її оцінювання;

- для забезпечення порівнянності показників продовольчої безпеки в Україні та інших країнах, перевірки достовірності розрахунків ФАО по Україні доцільно адаптувати вітчизняний перелік із показниками, які ця організація використовує для оцінки стану продовольчої безпеки у світі;

- з метою формування узагальненої оцінки рівня відповідності фактичного споживання раціональним нормам доцільно відмовитися від зіставлень за групами товарів і використовувати єдиний показник як відношення вартості фактичного раціону харчування до вартості рекомендованого раціону;

- при проведенні оцінювання економічної доступності продовольства доцільно відмовитися від численних показників купівельної спроможності за окремими видами продуктів і користуватися єдиним показником, розрахованим як відношення споживчих витрат до вартості фактично спожитого або рекомендованого набору продуктів.

- здійснювати оцінювання продовольчої безпеки груп споживачів із урахуванням рівня доходів за поживною цінністю споживчого кошика.

Очевидно, що дієвим інструментом регулювання питань продовольчої безпеки країни є організація систематичного аналізу й оцінки стійкості системи продовольчого забезпечення до загроз для попередження кризових ситуацій у продовольчій сфері. На нашу думку, таким інструментом може бути комплексний моніторинг продовольчої безпеки, який дасть змогу відстежувати процес виробництва і розподілу продуктів харчування, контролювати та прогнозувати ефективність функціонування регіональної продовольчої системи.

На нашу думку, моніторинг продовольчої безпеки повинен бути представлений як комплексний і постійно діючий механізм заходів, який здійснюватиметься на основі індикаторів, які відповідають таким основним критеріям: вимірність, доступність інформації, придатність, об'єктивність.

Основною метою проведення комплексного моніторингу продовольчої безпеки є забезпечення органів влади і місцевого самоврядування повною, всебічною та об'єктивною інформацією про поточний стан і перспективи розвитку продовольчої системи для прийняття раціональних управлінських рішень.

Концептуальна схема моніторингу продовольчої безпеки має складатися із підсистеми інформаційного забезпечення, аналітичної та стратегічного планування та прогнозування.

Основним завданнями системи моніторингу повинні стати: оцінка поточного стану продовольчої безпеки із визначенням характерних тенденцій, що склалися; здійснення оперативного моніторингу та контролю у разі виникнення загроз стану продовольчої безпеки; виявлення основних проблем у сфері забезпечення продовольчої безпеки; оцінка існуючих і прогнозованих ризиків щодо забезпечення продовольчої безпеки; прогнозування стану продовольчої безпеки в межах сценарних умов і прогнозів соціально-економічного розвитку країни; інформаційно-аналітична підтримка процесів розробки і реалізації заходів щодо забезпечення продовольчої безпеки.

Література

1. Кундєєва Г. О. Продовольча безпека: диференціація рівнів продовольчого забезпечення країни. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2013. № 49. С. 139-145.

2. Орленко Я. Ю. Особливості категорії «продовольча безпека»: теоретичні засади. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 11. С. 123-125.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ, ЯК ЧИННИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

С. Остапенко, аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Головні принципи, які діють на ринку ЄС є: життя та здоров'я споживачів мають бути максимально захищені; продукція, імпортована до ЄС, має відповідати таким же вимогам, як і продукція, вироблена в ЄС; система контролю замість того, щоб фокусуватися на перевірці готового продукту, сфокусована на ризику; відповідальність за дотримання вимог безпечності несе оператор ринку; забезпечення гігієни та безпечності по всьому ланцюгу; превентивний контроль та превентивне забезпечення безпеки (НАССР); своєчасне інформування всіх задіяних сторін про існуючі та потенційні загрози через систему RASFF; простежуваність продукції протягом всього ланцюгу постачання - з метою своєчасного відклику в разі загрози здоров'ю споживачів [1].

2015 року набув чинності Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». Зазначений закон передбачає впровадження в Україні європейської моделі системи гарантування безпеки і якості продуктів харчування, що базується на процедурах НАССР. Також, 21 грудня 2017 ухвалено Закон України «Про безпечність та гігієну кормів», відповідно до якого, вимоги по впровадженню системи НАССР розповсюджуються на операторів ринку кормів, що здійснюють виробництво, обіг та використання кормів. Основною метою впровадження системи НАССР є гармонізація та адаптація вітчизняних стандартів у сфері якості та безпеки